

MENNESKER SOM ER SAVNET ER FORTSATT EN AV VERDENS STØRSTE UTFORDRINGER

Knut Vollebæk, tidligere utenriksminister

I Brussel denne uken (15 desember), undertegnet utenriksministrene fra Storbritannia, Nederland, Sverige, Belgia og Luxembourg en rammeavtale som etablerer Den internasjonale kommisjonen for savnede personer (ICMP) som en traktat-basert internasjonal organisasjon.

Dette kan virke som en sak for de spesielt interesserte, men betydningen av denne undertegningsseremonien går langt utover diplomatisk protokoll. Denne avtalen er uttrykk for en ny internasjonal enighet om hvordan verden best kan håndtere en av de største utfordringene verden fortsatt står overfor, nemlig det vi kan kalle en epidemi av tilfeller av savnede personer som et resultat av konflikt, kriminalitet, politisk undertrykkelse, migrasjon og naturkatastrofer.

ICMP ble etablert i 1996 på initiativ av USAs president Bill Clinton, for å sikre samarbeid mellom regjeringer og andre myndigheter i arbeidet med å finne og identifisere savnede personer som følge av konfliktene i det tidligere Jugoslavia. Dette arbeidet har vært svært vellykket, og mer enn 27.000 av de 40.000 personene som ble meldt savnet i slutten av krigen på Balkan er blitt identifisert.

I lys av det viktige arbeidet som er gjort på Balkan, bestemte de landene som støtter ICMP, i 2003 å utvide organisasjonens mandat til å omfatte savnede personer utenfor det vestlige Balkan og ta på seg arbeid med tilfeller som skyldes både menneskeskapt katastrofer og naturkatastrofer, foruten mennesker som er savnet i konfliktråder.

Inntil nå, har imidlertid ICMPs folkerettslige status vært basert på bilaterale avtaler som ble forhandlet med myndighetene i Vest-Balkan og med andre organisasjoner som Interpol og IOM. Den traktaten som fem land undertegnet denne uken gir ICMP de nødvendige diplomatiske og administrative verktøy for å operere internasjonalt med større frihet og effektivitet.

Den nye avtalen gjenspeiler en gryende internasjonal anerkjennelse både av omfanget og alvoret i de problemene savnede personer representerer - og det presserende behovet for å håndtere dem på en ny måte. Inntil nylig har det vært en tendens til å oppfatte tilfeller av savnede personer som et uunngåelig resultat av krig og katastrofe, som kan og må håndteres på et rent humanitært grunnlag. Imidlertid har denne oppfatningen blitt radikalt endret i løpet av de siste to tiårene. Det er nå en utbredt erkjennelse at dette ikke først og fremst er en humanitær sak, men like mye et spørsmål av juridisk og politisk art. I dag forventes det at statene garanterer sine borgere rett til å få vite sannheten, man krever rett til rettferdig behandling og rett til en effektiv etterforskning i tilfeller der mennesker er savnet, enten det er enkeltpersoner eller et stort antall.

Ved et arrangement i Bosnia-Hercegovina sist sommer, undertegnet presidentene fra Kroatia, Serbia, Bosnia-Hercegovina og Montenegro en Erklæring som definerer statenes rolle og ansvar enten forsvinningen skyldes konflikter eller brudd på menneskerettigheter. Dette dokumentet, som ble utarbeidet i nært samarbeid med ICMP, legger hovedansvaret hos statlige myndigheter i spørsmålet om de savnede, og det understreker behovet for å sikre at mekanismer og metoder som benyttes i ettersøkning, er i samsvar med menneskerettsstandarder og rettssikkerhet.

Erklæringen sikrer også at rettighetene til familiemedlemmer avsavnede ivaretas, og at både de overlevende og det sivile samfunn har tilgang til informasjon, og at det gjennomføres en skikkelig etterforskning. Samtidig heter det i erklæringen at tidligere urett også blir behandlet gjennom relevante statlige institusjoner.

Disse hovedprinsippene som er nedfelt i den erklæringen som de fire presidentene undertegnet, er grunnlaget for ICMPstilt næring til arbeidet med å møte den globale utfordringen savnede personer utgjør. Med sine nye og sterke folkerettslige statuser jeg sikker på at denne organisasjonen, med sin unike og brede kompetanse, vil være i stand til å møte en av de store globale utfordringene i det 21. århundret.